

ብሉይ ኪዳን

(Old Testament)

39 - መጽሐፍት

□ ህግ

(Torah)

● ዘፍጥረት /1440 - 1400 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሆኑ ነው። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። የእግዚአብሔርን ዕቅድ የእግዚአብሔርን ህግ ጋት ለማወቅ እና የዓለም ፈጣሪ ማን እንደ ሆነ ለማወቅ ተፅፏል። መጽሐፉ የዳቢሎስን ራስ የሚቀጠቅጥ እንደሚመጣ ይናገራል።

● ዘጸአት /1440 - 1400 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሆኑ ነው። የተፃፈው ሲና ተራራ ላይ ነው። እስራኤላውያን እንዴት በቅድስና መኖር እንዳለባቸው ህግ እና ስርዓትን ያስተምራል። መጽሐፉ ጊዜያዊ ከሆነ የህግ አንድ ቀን ቅድስና በክርስቶስ በማመን ሀጢያትን በክርስቶስ ቅድስና በመለወጥ መቀደስ እንደሚሆን ይናገራል።

● ዘሌዋውያን /1440 - 1400 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሆኑ ነው። የተፃፈው ሲና ተራራ ላይ ነው። የእግዚአብሔርን ህግ ለማወቅ ተፅፏል። መጽሐፉ ጊዜያዊ ከሆነ የህግ አንድ ቀን ቅድስና በክርስቶስ በማመን ሀጢያትን በክርስቶስ ቅድስና በመለወጥ መቀደስ እንደሚሆን ይናገራል።

● ዘኵልቂ /1440 - 1400 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሆኑ ነው። የተፃፈው ሲና ተራራ ላይ ነው። እግዚአብሔርን በመፍራት እንዲመላለሱ ይናገራል።

የእግዚአብሔር የቅድስና ፍላጎት በህዝቡ ውስጥ መሉ በመሉ እና በመጨረሻም በኢየሱስ ክርስቶስ ረከቷል፤ ወደ ክርስቶስ በእምነት የሚመለከት ሁሉ መንፈሳዊ ድነት እንደሚያገኝ ይናገራል።

● ዘዳግም /1440 - 1400 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሆኑ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ነው። የእግዚአብሔርን ህግ እና እቅድ እንዲያስታውሱ የተፃፈ ነው። ይተላለፉት የነበሩት ህግ በክርስቶስ መስዋዕትነት ለአንዴ እና ለመጨረሻ ጊዜ እንደሚከፈል ከዚያም በውሃ ተጨማሪ መስዋዕት ማቅረብ እንደሚያስፈልግ ይናገራል በክርስቶስ መስዋዕትነት በኩል መንጻት እንደሚሆን ያስረዳል።

□ ነብያት

(Nevi'im)

● መጽሐፈ ኢያሱ /1400 - 1370 ዓ.ዓ./

- ይህ መጽሐፍ የተፃፈው በኢያሱ ነው። የተፃፈው በከንአን ምድር ነው። እግዚአብሔር ታማኝ እንደሆነ እና ቃሉን ለሚታዘዙ ብቻ ኪዳኑን የሚጠብቅ መሆኑን ይናገራል። ከሃጢያት ለመንፃት ያለምንም ተጨማሪ መስዋዕት በክርስቶስ መስዋዕትነት በኩል መንጻት እንደሚሆን ያስረዳል።

● መሳፍንት /1045 - 1000 ዓ.ዓ./

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ነብዩ ሳሙኤል ናታን እና ጋድ ናቸው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። እስራኤል የተሸነፈችበት እና ያሸነፈችበት በተጨማሪም ንጉስ እንዳልነበራት የሚያሳያል።

መጽሐፉ የእግዚአብሔርን ህዝብ የሚመራ እርሱም ክርስቶስ ኢየሱስ እንደሚመጣ ይናገራል።

● 1ኛ እና 2ኛ ሳሙኤል /931 – 722 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሳሙኤል ነው። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። የንጉስ ስርዓት እንዴት እንደተጀመረ እንዴት እና ማን ይሾም እንደነበር ይናጋል። ኢየሱስ በዓለም መጨረሻ ሊፈርድ እንደሚመጣ ይናገራል።

● 1ኛ እና 2ኛ ነገሥት /560 – 540 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ኤርምያስ ነው። ኢየሩሳሌም ውስጥ እንደ ተፃፈ ይታሰባል። ስለ እስራኤል መንክስት ክፍፍል ወይም የእስራኤልን ታሪክ ለማስተላለፍ የተፃፈ ነው። እግዚአብሔር በዳዊት ዘር ለሚኖረው መሲሐዊ ንጉሥ ቃል እንደ ገባ ይናገራል።

● ትንቢተ ኢሳይያስ /739 – 681 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ኢሳይያስ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። እስራኤልንና ይሁዳን ወደ ንስሐ ለመጥራት፣ ስለሚመጣው ፍርድ እንዲያስጠንቅቃቸው፣ እና በሚመጣው መሲህ በኩል ወደፊት የመታደስ እና የመዳን ተስፋን ለመስጠት ነው። መዳን በመለኮታዊ ጣልቃ ገብነት እንደመጣ ቀርቧል እናም ለአይሁዶች እና ለአህዛብ ይገኛል፤ ይህም ንስሃ መግባትን፣ በእግዚአብሔር መታመንን እና የፍጥረትን ሁሉ ወደ ፊት መመለስን በማጉላት ነው።

● ትንቢተ ኤርምያስ /630 – 580 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ኤርምያስ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም፣ ይሁዳ ውስጥ ነው። ይሁዳ በኃጢአታቸው ምክንያት ስለሚመጣቸው ፍርድ ለማስጠንቀቅ እና ንስሐ እንዲገቡ ለመጥራት፣ እንዲሁም ስለ ወደፊቱ ተሐድሶ እና አዲስ ቃል ኪዳን የተስፋ መልእክቶችን

ያቀርባል። የእግዚአብሔር ሕግ በሰዎች ልብ ላይ የሚጻፍበትን አዲስ ቃል ኪዳን ተንብዮአል፤ ይህም ወደፊት የሚመጣውን መዳን ከእግዚአብሔር ጋር ባለው የጠበቀ ዝምድና እና የኃጢአት ይቅርታ የሚገለጽበትን ባሕርይ ያመለክታል።

● ሕዝቅኤል /593 – 565 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሕዝቅኤል ነው። የተፃፈው ባቢሎን ውስጥ ነው። በባቢሎን በግዞት ለነበሩት ማኅበረሰቦች ስለ ኢየሩሳሌም ጥፋት በማስጠንቀቅና ንስሐ እንዲገቡ በተጨማሪም ለእስራኤል የተስፋና የመልሶ ማቋቋም ራእይ አሳይቷል። መዳን በእግዚአብሔር የተሰጠ አዲስ ልብ እና መንፈስ ሆኖ ተገልጧል፤ ወደ ተሃድሶ እና የቃል ኪዳን መታደስ፣ በመጨረሻም ወደ ትንሳኤ እና የዘላለም ህይወት ተስፋ።

● ሆሴዕ /755 – 725 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሆሴዕ ነው። የተፃፈው ሰሜናዊው የእስራኤል መንግሥት ውስጥ ነው። እስራኤላውያንን እና እኛን ለማሳሰብ የእኛ አምላክ ለኪዳኑ ህዝብ ታማኝነቱ የማይናወጥ አፍቃሪ አምላክ እንደሆነ ያወሳል። እግዚአብሔር ለሕዝቡ/ለልጆቹ ያለው የማያቋርጥ ፍቅር ባልተሳካ ጋብቻ አውድ ውስጥ እና በእግዚአብሔር ልጆች ግልጽ ዓመፀኝነት የሚያሳዩ ምስሎች ድነት የእግዚአብሔር ብቻ እንደሆነ ያሳያሉ።

● ኢዩኤል /520 – 450 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ኢዩኤል ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። በእስራኤል ታሪክ ውስጥ በከባድ እና አስቸጋሪ ጊዜ የእግዚአብሔር ሕዝብ ጾም እና ጸሎት ምን ያህል ኃይል እንዳለው ያስተምራል። ድነት ወደ ይሁዳ እና ኢየሩሳሌም የሚመጣው ህዝቡ ወደ ያህዌ ሲመለሱ ብቻ እንደሆነ ይናገራል።

● አሞጽ /760 – 750 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ አሞጽ ነው። የተፃፈው ቴኮኦ 12 ማይል በደቡብ እየሩሳሌም ውስጥ ነው። እግዚአብሔር ከሰዎች ጋር ያለው ግንኙነት ሕይወታቸውን ሁሉ ያጠቃልላል። እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባለት የመሬት ቃልኪዳን የመጨረሻ ፍጻሜ የሚሆነው ክርስቶስ በምድር ላይ በሚገዛው የሺህ ዓመት ግዛት ወቅት ነው።

● አብድዩ /580 – 520 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ አብድዩ ነው። የተፃፈው እስራኤል እና ኤዶም ውስጥ ነው። የኤዶም መንግሥት በትዕቢት ምክንያት ፈጽሞ እንደምትፈስ እና እግዚአብሔር በጽዮን ላይ ሲገዛ ምድሪቱ ለህዝቡ በምትመለስበት ጊዜ፥ በመጨረሻው ዘመን የጽዮንን ፍጻሜ እና ነጻ መውጣት ቃል ገብቷል። ወንጌልን የሚሰብኩ ድነት በክርስቶስ ብቻ እንደሆነ የሚናገሩ ወደ ጽዮን እንደሚመጡ ይናገራል።

● ዮናስ /793 – 758 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዮናስ ነው። የተፃፈው እስራኤል ባህር ጋር እና በነነዌ ዋና ከተማ ውስጥ ነው። የነነዌ ሕዝብ ንስሃ ቢገባ እግዚአብሔር በእነሱ ላይ ያለው ዓላማ እንደሚቀየር ያወሳል። ዮናስ ለነነዌ ሰዎች ስለ ንስሐና ስለ ድነት የእግዚአብሔርን እውነት እንዳመጣ ሁሉ ኢየሱስም እንዲሁ መዳን በእርሱ እንደሆነ መልእክትን አመጣ።

● ሚክያስ /735 – 700 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሚክያስ ነው። የተፃፈው እስራኤል እና ይሁዳ ውስጥ ነው። መጽሐፉ ስለ ፍርድ እና ተሰፋ ያወራል። የሚክያስ የኃጢአት፣ የንስሐ እና የተሃድሶ መልእክት የመጨረሻው ፍጻሜውን

ያገኘው የኃጢአታችን ማስተሰረያ እና ወደ እግዚአብሔር የሚወስደው ብቸኛው መንገድ በሆነው በኢየሱስ ክርስቶስ ነው።

● ናሆም /735 – 700 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ናሆም ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። በፍርድ እና በማዳን የእግዚአብሔርን ሉዓላዊነት ለማሳየት ተፅፏል። ይህ መጽሐፍ ያለው ምስል ምሥራቹን ለመስበክ ጉጉ እና ደስተኛ ሆኖ ወደሌሎች የሚሮጡ እንዳሉ ነው።

● ዕንባቆም /610 – 605 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዕንባቆም ነው። የተፃፈው እስራኤል እና ይሁዳ ውስጥ ነው። እግዚአብሔር የዕንባቆምን ጸሎት መመለሱን ይናገራል። የእግዚአብሔር ስጦታ የሆነው እና በክርስቶስ የሚገኝ እምነት በአንድ ጊዜ የሚያድን እምነት እና በህይወት ዘመን ሙሉ የሚጸና እምነት እንደሆነ ይናገራል።

● ሶፎንያስ /635 – 625 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሶፎንያስ ነው። የተፃፈው ይሁዳ ውስጥ ነው። እግዚአብሔር በአሕዛብ ሁሉ ላይ ሉዓላዊ እንደሆነ፥ ኃጢአተኞች እንደሚቀጡ ጻድቃንም በፍርድ ቀን እንደሚጸድቁ እና እግዚአብሔር ንስሐ የገቡትን በእርሱ የታመኑትን እንደሚባርክ ይናገራል። እግዚአብሔር ለእስራኤል ሰላም እና ደህንነት የገባው ቃል ኪዳን ኢየሱስ ሊፈርድ ሲመጣ እንደሚፈጸም ይናገራል።

● ሐጌ /520 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሐጌ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። የእግዚአብሔር ህዝብ ቅድሚያ መስጠት ያለበት ለእግዚአብሔር እንደሆነ ያስረዳል። የመታደስና የበረከት ተስፋዎች በክርስቶስ በኩል ቃል እግዚአብሔር እንደገባ ይናገራል።

● **ዘካርያስ /500 – 470 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዘካርያስ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። የእግዚአብሔር ሕዝብ ትክክለኛውን መስመር እንዲይዝ የተፀፈ ነው። ኢየሱስ ክርስቶስ እንደሚመጣ ድነት በእረሱ በኩል እንደሆነ ይናገራል።

● **ሚልኪያስ /440 - 400 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዕንባቆም ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። ሕዝቡ ወደ እግዚአብሔር እንዲመለስ የተፃፈ መጽሐፍ ነው። መንገድ ጠራጊው መጥምቁ ዩሐንስ እንደ ሚመጣ ኢየሱስም ከዚያበኋላ እንደ ሚመጣ ይናገራል።

ለመቀወም ነው። ኢየሱስ በዓለም መጨረሻ ሊፈርድ እንደሚመጣ በክርስቶስ ደም ያልነጻ እንደ ማይድን ይናገራል።

● **ዕዝራ /460 - 400 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዕዝራ ነው። የተፃፈው ባቢሎን ውስጥ ነው። ትኩረት የሚሰጠው የእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ መገንባት ላይ ነው። እግዚአብሔር ቅሬታዎች እንዳሉት እና እነዚህ ቅሬታዎች በመንፈስ ቅዱስ ሃይል የተጠበቁ እና የታተሙ እንደሆኑ እና በመጨረሻው ቀን በደህና እንደሚያደርሳቸዋል።

● **ነህምያ /445 - 420 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዕዝራ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። እስራኤላውያን ከባቢሎን ምርኮኝነት መመለስ እና ስለ ኢየሩሳሌም እንደገና መገንባት ይናገራል። ከድነት ጋር በተያያዘ ኢየሱስ ለእግዚአብሔር ሕዝብ ያለው ፍቅር ያመለክታል።

● **አስቴር /460 - 350 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መርዶክዮ ነው። ፋርስ ውስጥ እንደ ተፃፈ ይታመናል። የእግዚአብሔርን መሰጠት ለማሳየት፣ በተለይም ስለተመረጠው ሕዝብ፣ እስራኤል ለማሳየት ተፅፏል። ሴጣን ዕቅድ ለማበላሸት እና ኢየሱስን ለማጥፋት ባዘጋጀው የጦር መሣሪያ ወይም መስቀል ኢየሱስ ድል ነው።

● **መከብብ /940 - 931 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሰለሞን ነው። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። የሕይወትን ትርጉም እና የሰውን የጥበብ ውሱንነት ለመዳሰስ፣ ብዙ ጊዜ ሕይወት ከእግዚአብሔር ጋር ያለ ትክክለኛ ግንኙነት "ከንቱ" ነው ብሎ ይደመድማል። እውነተኛ ፍጻሜ እና ድነት የሚገኘው በምድራዊ ስኬቶች ሳይሆን እግዚአብሔርን በመፍራት እና

□ **ጽሑፎች**

(Ketuvim)

● **ሩት /1011 - 931 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊው ነብዩ ሳሙኤል ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። የተፃፈበት አላማ ፍቅር ዋጋ እንደሚያስከፍል እና ታዛሽ የሆነን ሕይወት እግዚአብሔር እንደሚባርክ ይናገራል። መጽሐፉ ከሃጢያት ባርነት ክርስቶስ ነፃ እንደሚያወጣ ይናገራል።

● **1ኛ እና 2ኛ ዜና /450 - 425 ዓ.ዓ/**

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዕዝራ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። ተሰደው የነበሩት ወደ እስራኤል ሲመለሱ እንዴት እግዚአብሔርን ማምለክ እንዳለባቸው እና ባዕድ የሆነን ጋብቻ

ትእዛዛቱን በመጠበቅ መሆኑን ይጠቁማል ይህም ሰውን ከመለኮታዊ አላማ ጋር የሚያስማማ ነው።

● መኃልየ መኃልይ /971 - 965 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ስለሞን ነው። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን ፍቅር በሁለት ሰዎች መካከል ባለ ፍቅር መስሎ ይገልጻል። ከእግዚአብሔር ጋር ያለንን ህብረት እንደ መንፈሳዊ ድነት አድርጎ ያቀርባል።

● ሰቆቃው ኤርምያስ /586 – 575 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ኤርምያስ ነው። የተፃፈው ኢየሩሳሌም ውስጥ ነው። የተፃፈበት አላማ የንጉስ ስርዓት እንዴት እንደተጀመረ እንዴት እና ማን ይሾም እንደነበር ይናጋል። በኢየሩሳሌም እና በቤተ መቅደሱ ላይ ለደረሰው ጥፋት ማዘን፣ ጥልቅ ሀዘንን እና ተስፋ መቁረጥን በመግለጽ እንዲሁም በእግዚአብሔር ታማኝነት እና ምሕረት ላይ ተስፋ ማድረግን ያወሳል። መዳን የሚታየው አሁን ያለው መከራ ቢኖርም በመለኮታዊ ምህረት አውድ እና በተሃድሶ ተስፋ ውስጥ ነው።

● ዳንኤል /540 – 500 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ዳንኤል ነው። የተፃፈው ባቢሎን ውስጥ ነው። በባቢሎን ግዛት ውስጥ የነበሩት እስራኤላውያን ተስፋ እንዳለ ወይም እንደነበራቸው ይናገራል። እስራኤልን ወደ አምላካቸው ለመመለስ እና አዲሲቷን ኢየሩሳሌም ለማምጣት የሚመጣውን መሲህ “የሰው ልጅ” ያስተዋውቀናል።

● ኢዮብ /1440 - 1400 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ መሴ ነው። ይሁዳ ወይም እስራኤል ውስጥ እንደተፃፈ ይታመናል። እግዚአብሔር ሴጣን መስራት በሚችለው

እና በማይችለው ነገር ላይ ሃይል እነዳለው ይናገራል። በእግዚአብሔር ዘንድ ሰው ተቀባይነት የሚኖረው በክርስቶስ በኩል ነው።

● ዳዊት /1440 – 400 ዓ.ዓ/

- አብዛኛውን ዳዊት ሲሆን የፃፈው ሌሎች የተለያዩ ፀሃፊዎችም ፅፈውታል። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። መዝሙራቱ እንደ እግዚአብሔር እና ፍጥረቱ፣ ስለ ጦርነት፣ ስለ አምልኮ፣ ስለ ጥበብ፣ ስለ ኃጢአትና ስለ ክፋት፣ ስለ ፍርድ፣ ስለ ፍትሕና ስለ መሲሐ መምጣት የመሳሰሉ ርዕሰ ጉዳዮችን ያወሳሉ። መሲህ እንደ ሚመጣ እንደሚ ሞት እንደሚነሳ እና በዓለማት ሁሉ ላይ እንደሚነግስ ይናገራል።

● ምሳሌ /950 – 700 ዓ.ዓ/

- የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ስለሞን ነው። የተፃፈው እስራኤል ውስጥ ነው። እግዚአብሔርን መፍራት የእውቀት መጀመሪያ መሆኑን በማጉላት ጻድቅ እና ስኬታማ ህይወት ለመኖር ተግባራዊ ጥበብን ለማቅረብ ተፅፏል። የእግዚአብሔርን በረከት እና የመጨረሻውን ድነት የሚያረጋግጥ ለጽድቅ ሕይወት አስፈላጊ የሆነውን የሞራል ታማኝነት እና እግዚአብሔርን መፍራት ያመለክታል።